

Kõo tikkaminõ ja mahla juumine sada aastakka tagasi

„Keväjält, ku kõo naksi jo mahla juuskma, sõss võeti tikati uma suur kõiv. Ku lätsi neh poi si tuud kõivu tikkamma, Ku võti neh uma oherdi ja tila, linasirdusõ tsusksi kah karmanihe, sõss lätsi otsõ neh tuu hüä mahlakõo. Vanast kõotüküst no saa õs määnäst mahla ja noorõst väikust ka saa õs, a säänä illuss suur kõiv and kõgõ paremba mahla. Tuu mulk, miä sinnä kõo sisse lasti, tuu lasti pisu liuhka, nii et ku tuu tila sinnä sisse lüüdi, sõss tu mahl juusk' tuud tila rinni piten anumahe. Tuu tila ots, kink sinnä kõo sisse panti, oll hõörik ja säält oll mulk läbi. Tuu mulk oll nikagu tila rinnini. Toolõ tila otsalõ mähästi linasirdus ümbre ja tsusati sinnä oherdi mulku. Takast viil veidü koputõdi kirvõsilmaaga, sõss timä sai väega kimmäss ja sõss tulõ õs tuud mahla kost muidu vällä ku tilla piten. Ku jo nakass tuud mahla sinnä tila ala anumahe juuskma, sõss käve jo maitsman. Latsõ, nuu olli nuu edimädse. Ku sõss tuu länik neh vai miä no säält tila all oll, täüs juus'k, sõss võeti viidi valõti timä är kodu tõrduhe. Nika lasti tuud mahla joosta, ku tõrdu täüs sai, sõss kisti tuu tila kõo sisest vällä ja lüüdi sinnä mulgu ette puupunn. Moodo tuu kõiv olõs neh kõgõ tuu mahla maha leemetänu ja peräst esi ka är kuiunu.

...

Tõrdulõ, ku täüs oll, panti rõõvas pääle ja sõss viil kaas ja paagati nuu kaasõveere viil saviga ilusahe är, et tuud hüvvä lõhna vällä saa õs tulla. Ku tuu mahl sõss säält kõva kaasõ all ilusahe är hapass, sõs mugu punnist neh lasti ja juudi. “

Florida Sillavee, Rõugõ kihlkund, 1941

Mõnõn perren tikati mitu kõivu ja mahlatõrdogi oll mitu. Ku mõnõl kõol trehvass väega hää makus mahl, sõss keeti paan, nii et tuud vett vähambas jäi. Sõss oll häste makuss. Ku är hapass viil, oll väegä hää võtta.

Mahla saije niikauga korjada, kooni kõiv rahma juuskma nakas, sõs panti mulk kinni.

Kasemahla kogumine ja säilitamine sadakond aastat tagasi Võrumaal

Mahlakogumine toimus vanemal ajal samamoodi nagu tänapäeval. Aeg maa sulamise ja puude lehtemineku vahel oli mahla jooksmise aeg ning eks viita sellele ka aprillikuu vanem nimetus – mahlakuu.

Mahlajooks tehti kindlaks oksa murdes: kui murdekohalt mahla tilkuma hakkas, võis puu tikata.

Puud valiti sellised, millelt saab palju mahla ja mille mahl on magusam. Teatakse, et vanemad puud annavad rohkem mahla. Magusam mahl on kasel, mis kasvab kõrgemal kohal ning mille oksad on narmalised ja allapoole rippu.

Soonega mahlatila tehti kuivast lehtpuust varem valmis. Mahla mindi laskma keskpäeva paiku. Puutüve lõunapoolsesse külge umbes meetri kõrgusele lasti oherdiga poole sõrme sügavune auk kaldega allapoole. Auku löödi tila ja tila otsa juurde pandi mõnel pool puust kooritud peenike kepikene, mida mööda mahl anumasse jooksis (et tuul mahlatilku anumast kõrvale ei puhuks). Kui kask kinni jäi, löödi tihe toorest puust tehtud puupunn augu ette.

Mahla koguti pikemaks säilitamiseks mahla- või taaritõrtesse, mida hoiti jahedas aidas. Hoiunõu pandi ääreni täis ja õhukindlalt kinni, muidu läks mahl halvaks. Nõule pandi peale puhas linane rõivas ja selle peale omakorda puust kaas. Kaane ääred kaeti

tihedalt saviseguga. Niiviisi kääris mahl aeglaselt ja seda sai suvel tarvitada. Vanemad inimesed mäletavad, et heinaajal joodi haput kasemahla.

Mahlale pandi mõnikord ka midagi maitseks juurde – kas mustasõstraoksakesi, humalavett või vaha keeduleent. Mesikärjevaha hoiti kevadeks ja mahlakogumise ajal keedeti vaha, et keeduleent mahlale lisada.

Mahla koguti ka vahtratelt, kui neid talumaal kasvas. Vahtralt sai vähe mahla, aga see oli palju magusam kui kasemahl ja sellest sai keeta vahtrasiirupit, aurutades mahlast vett välja.

Võrumaalt on teada ka selline tarkus, et kui esimese mahlaga nägu pesta, ei hakka suvel päevitus näo peale. Varem peeti heledat jumet ilusaks.

Kase kinnijäämise järgi võis eelseisvat aastat ennustada: kui kask ruttu kinni jäi, tuli hea aasta.

Ülevaate on koostanud Külli Eichenbaum 2011. aastal.

Allikad:

Kuis vanal Võromaal eleti. Valimik korrespondentide murdetekste VI. Toim. Helju Kaal, Mari Must, Eevi Ross. Emakeele Selts, Tallinn 2005, lk 388, 399, 419, 462.

Herbert Tampere 1933. Mahla joomisest Eestis. Tartu, ERM. Käsikirjalised uurimistööd: 46.